

Podprimo boj vietnamskega ljudstva, manifestirajmo za mir v svetu

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

UREDNIŠTVO in uprava: 34131 Trst, Ul. Capitolina 3 - Telefon 744046, 744047

DOPISNIŠTVO za goriško pokrajino: 34170 Gorica, Ul. XXIV. Maggio 18 - Telefon 2436

NAROČNINA: Letna 1000 lir, polletna 550 lir. Poštni tekoči račun: Trst 11/7000

Obnovljena izdaja - Leto XXI. - Štev. 3 (733)

TRST - 15. marca 1969

Posamezna številka 40 lir

Petnajstidnevnik Spedis. in abb. Quindicinale post. Gruppo II

Delajmo za očiščenje ozračja

Kaže, da si določeni krogi močno prizadevajo, da bi ostal prikrit škandal, v katerega je zapletena Slovenska skupnost skupaj s takojimenovanim «Odborom za pomoč razlaščenecem».

Kot smo predvidevali se torej nekateri močno zavzemajo za to, da bi se o škandalu sploh ne govorilo. Toda kljub vsem njihovim prizadevanjem se o njem govori in koalicija Slovenske skupnosti je dejansko v razkroju. Iz te koalicije izstopajo skupine, izstopajo posamezniki. Nekateri izstopajo zato, da bi pokazali svojo nedolžnost, drugi pa izstopajo zato, da bi zaščitili svoje obličje. V baraki, ki gori trmasto vztrajajo samo demokristjani, drugorazredni seveda, ker so slovenske narodnosti; v goreči baraki so ostali torej samo tisti, ki so dejansko gospodarili v koaliciji Slovenske skupnosti in ki so najbolj vdani Krščanski demokraciji.

Medtem pa — glej slučaj — je Slovenska skupnost prav te dni še enkrat podprla levo sredino v tržaški občinski upravi, pomagala Krščanski demokraciji v zelo hudi krizi, v kateri se nahaja, pomagala levi sredini v trenutku, ko je v škripcih tudi koalicija med demokristjani in socialisti. Pa ne samo v Trstu. Tudi v Gorici je Krščanska demokracija v škripcih zaradi sporov, ki so nastali v zvezi z imenovanjem ravnatelja tamkajšnje hranilnice — Cassa di Risparmio. In glej še eno naključje: tudi v Gorici je Krščanska demokracija našla svojega najzvestejšega zaveznika v tamkajšnji Slovenski demokratski zvezi. Resolucija — odobrena od vseh političnih skupin ki je zahtevala popolno objasnitev postopka pri razdeljevanju udobnih stolčkov — je bila zavrnjena od demokristjanov in z odločujočim glasom enega svetovalca Slovenske demokratske zveze. Značilno je, da sta dva svetovalca Slovenske demokratske zveze, med glasovanjem o omenjeni resoluciji, zapustila sejno dvorano. Nedvomno sta to storila z namenom, da pomagata Krščanski demokraciji da se izvleče iz zagate.

Medtem ko so se omenjeni do-

Priveditve ob mednarodnem dnevu žena

Ob priliki mednarodnega praznika žena so bile v raznih krajih na Tržaškem običajne priveditve, na katerih so predstavnice ženske organizacije — UDI govorile o vprašanjih, ki živo zanimajo tudi naše žene. Govorile so tudi o sedanjih gospodarskih krizah v Trstu. Poudarile so zahtevo, naj se Trstu vrne naravna vloga mostu za sodelovanje z deželami srednje in vzhodne Evrope. Na priveditvah je prišla do izraza tudi zahteva po miru v svetu in prijateljstvu med narodi. Izražena je bila tudi solidarnost z narodi Vietnama, Grčije in Španije.

godki odigrali v Gorici in Trstu je Slovenska skupnost pokazala pripravljenost, da tudi v deželnem svetu podpre Krščansko demokracijo in deželni odbor, kateremu načeljuje Alfredo Berzanti, Prvakov okrnjene Slovenske skupnosti ni prav nič motilo dejstvo, da je program, ki ga je predlagal deželni odbor vsestransko slab in da je še posebno slab, v kolikor se tiče vprašanj Slovencev. In to poudarjamo tudi zato, ker je rimska vlada leve sredine pred kratkim zavrnila zahteve Slovencev, trdeč, da vprašanja Slovencev v Italiji sploh ni. Kot je znano je rimska vlada zavrnila tudi zadevno resolucijo, ki jo je predložil senator Sema skupaj z nekaterimi drugimi senatorji KPI. In značilno je, da so proti omenjeni resoluciji glasovali tudi socialisti, ne meneč se za resolucijo o vprašanjih Slovencev v Italiji, ki so jo bili svojčas sprejeli na kongresu stranke.

V tem okviru sodimo škandal, ki je nastal v krogih Slovenske skupnosti; škandal, ki so ga komunisti — ne da bi čakali na izid kakšne bele ali črne knjige — že pred leti obsodili tako v poslanski zbornici kot v senatu. Seveda so takrat tisti, ki bi bili morali odgovorjati, enostavno molčali. In tudi danes molčijo medtem, ko neka osebnost očetovsko poziva «sinove», naj zadeve uredijo brez vsakega hrupa. Zdi se, da kakšna ugledna osebnost meša pojme tudi o tem, kaj je pošteno in kaj je nepošteno.

Poudariti hočemo, da nas ne zanima kampanja o škandalih, obsojamo pa in bomo obsojali sleherni poskus, ki teži za tem, da bi ostala prikrita kakršna koli sleparja. Mafije ne bomo trpeli!

V škandal, o katerem se toliko govori — kljub prizadevanjem določenih krogov, da bi ostal prikrit — so zapleteni poedinci in politične skupine — ali posamezniki — ki so nastopale po zaščitnim okriljem Krščanske demokracije, v znamenju protikomunizma, ki so služile Krščanski demokraciji in ji služijo tudi danes. Med njimi so tudi taki, ki so v preteklosti služili drugim gospodarjem. Vsi pa so oznanjali neko določeno politično koncepcijo. Prepričevali so, — kot se gotovo še spominjate — da je za uspešno napredovanje in za obrambo Slovencev v Italiji potrebno stati na strani tistih, ki imajo v svojih rokah platno in škarje. Na osnovi te teorije so naredili vse, kar so mogli, da bi razdvojili Slovence, nas osamili in oslabili, kar koristi — ali bi koristilo — Krščanski demokraciji, ki se, kot hudič žegnane vode, boji enotnosti Slovencev. Sejali so protikomunizem — v resnici brez uspehov. Bili so — in so tudi danes — prežeti s sovraštvom do KPI, to je do stranke, ki je imela in ima čiste roke. Veliko so govorili o «demokraciji», toda smatrali so in smatrajo tudi danes slovensko narodno skupnost kot nekakšno kolonijo, ki jo je treba izkoriščati, kot rezervat glasov, ki naj služijo protislovenski politiki v zameno za kakšno drobtinico

ali za milostno podelitev morebitne službe.

Isto se je zgodilo z razlastitvami. Mnogo so govorili o «zaščiti kmetov». Prizadevali so si, da bi kolikor mogoče razdvojili tiste, ki so najbolj potrebovali enotnost v borbi za učinkovito obrambo. Napadali so predvsem komuniste ter jih obrekovali. Vse to z namenom, da se sporazumejo z razlaščevalci dolinske zemlje, da «zaslužijo» nekaj milijonov lir. V tem je bila vsa njihova «demokracija», vsa «obramba» kmetov.

Sedaj iščejo zatočišče. Molčijo. Poskušajo dokazovati, da nimajo nič skupnega..., da so nedolžni. Ne prirejajo javnih zborovanj, na kateri bi obrazložili stvari, zakaj oni pričakujejo od Slovencev samo glasove, da potem počenjaajo, kar se jim zljubi, da se tudi okoriščajo, zakaj taka je v resnici vsa njihova «politika».

Treba je napraviti vse, kar je potrebno, da njihova igra spodleti, da se se njihova «politika» ne uresniči na račun kmetov in Slovencev sploh. Zato je treba ozračje očistiti, odpravi korupcija, preneha klientelizem odpravi razdvojenost ter prodrejenost Krščanski demokraciji in levi sredini. Treba je delati za novo politiko.

Resnica, želje in policija

Dijaki vseh tržaških srednjih šol so napovedali za torek 12. marca javen shod na Trgu Unità. Od tod bi morala kreniti povorka po mestnih ulicah. Tudi ura je bila določena: 17. Izdan je bil letak, preveden tudi v slovenščino in razdeljen pred šolami.

Ko pa so italijanski dijaki delili pred svojimi šolami letak, v katerem so napovedovali manifestacijo (udeležili bi se je bili tudi slovenski srednješolci s svojimi transparenti), je policija posegla vmes. Celovito vežo šolskega poslopja je lovila dijake in jim trgala iz rok letake, nato pa nekatere povabila na kvesturo. Tu so jim nekaj časa solili pamet ter zahtevali, naj prekličejo stavko in povorko.

(Mimogrede: približno ob isti uri je v tržaški zaliv priplula ameriška letalonosilka «Forrestal».)

Policisti so svoje zahteve utemeljevali trdeč:

- manifestacija ni bila napovedana tri dni prej,
- letaki niso nosili podpisa tiškarne,
- so torej kršili zakon o tisku.

Dijaki so pod pritiskom preložili manifestacijo na ponedeljek. Tja bodo šli skupno!

Vsi! Slovenci in Italijani!

Kljub temu, da je od zdavnaj prepovedano na Trgu Unità javno govoriti slovensko.

(Mimogrede: v ponedeljek bo «Forrestal» verjetno odplula.)

Kaj bi se zgodilo, če bi stvari šle drugače?

Recimo, na primer, tako...

Na Trgu Unità bi se zbrali italijanski dijaki «starega kova».

Kolona demonstrantov bi zavila po Ulici Dante do Ul. Carducci. Od tod bi se udarna skupina zaletela v Ul. Sv. Frančiška, kjer je prenovljena slovenska knjigarna. Stekla bi zažvenketala... Nekaj knjig bi zgorelo.

Se kljukast križ na judovski sinagogi in nato naprej, k Kulturnemu domu. K sreči ima ta kovinaste zapornice in bi stekla ostala cela, toda beli kamen bi omadeševalo črnilo...

Kako bi policija ravnala v takem primeru ne moremo reči. Prepričani smo, pa da nas lahko poučijo izkušnje izpred osmih let. Bil je februar leta 1961...

(Mimogrede: «Forrestal» bi mirno ostala v pristanišču in mornarji bi ravnodušno opletali okrog kril lahkoživk na pločnikih in v Cavanì.)

Vlada gleda na Slovence skozi svinčena očala

Demokristjani in socialisti trdijo, da ni slovenskih problemov

V prejšnji številki našega lista smo poročali o govoru, ki ga je senator Paolo Sema imel v komisiji za notranje zadeve. Tovarš Sema je govoril o vprašanjih Slovencev v deželi Furlaniji - Julijski krajini. Obsodil je dejstvo, da je še v veljavi stara zakonodaja in se ohranja fašistična mentaliteta. Poudaril je tudi, da vlada ni hotela predložiti v razpravo parlamentu spomenice o soglasju iz leta 1954. Minister Restivo je v odgovoru senatorju Semi med drugim rekel, da Slovenci v deželi Furlaniji - Julijski krajini uživajo svobodo, politične in državljanske pravice in da so bili v zaščito pravic Slovencev izvedeni konkretni ukrepi. Jasno je, da senator Sema ni mogel soglašati z odgovorom in skupina senatorjev KPI je predložila posebno resolucijo z zahtevo po organskem zakonu za rešitev vprašanj slovenske manjšine v Italiji. Resolucija je bila zavrnjena z glasovi socialistov, demokristjanov, fašistov in liberalcev. V zvezi s temi dogodki je senator Sema objavil v listu Il Lavoratore članek, ki ga na tem mestu povzemamo.

Minister za zunanje zadeve Pietro Nenni je v senatu in v poslanski zbornici sporočil, da so pogajanja za rešitev vprašanja Visokega Poadižja tik pred zaključkom. Spregovoril je tudi nekaj besed o vprašanjih nemške narodne manjšine. Tako Nenni kot Leone in Rumor pa niso sprejeli nobene obveznosti glede slovenske narodne manjšine.

V parlamentarni komisiji za notranje zadeve in v zbornici je minister za notranje zadeve — tako kot vladne stranke in stranke desnice — zavrnil komunistično resolucijo, ki je zahtevala predvsem dve stvari: razveljavitev fašističnih zakonov in sprejem zakona, ki naj prizna slovensko

narodno manjšino ter uveljavi pravice te manjšine.

Ko se je ustanovljala prva vlada leve sredine je Dušan Hreščak, sedanjí občinski odbornik PSI v Trstu zapisal: «Sodelovanje socialistov ima nedvomno velik pomen tudi za vprašanja Slovencev v Italiji. Prepričani smo, da se s tem odpira perspektiva tudi za postopno reševanje teh vprašanj v okviru doslednega uveljavljanja demokratičnih načel republiške ustave».

V zvezi s potrebo po zakonodaji, ki bi bila prosta fašističnih vsedlin ter navdahnjena z ustavnimi principi, je demokristjanski deželni svetovalec Adealdo Ginaldi izjavil: «Dežela Furlanija - Ju-

lijska krajina ima tako kot Visoko Poadižje in Dolina Aoste poseben interes od tega, da se zakonodaja vskladi z načeli, ki naj omogočijo premostiti globok prepad med nacionalno skupnostjo večine (italijanske. Op. uredn.) in skupnostmi narodnih manjšin, prepad, ki je nastal v dvajsetletju zaradi zatiranja manjših narodnih skupnosti».

Toda to so le lepo zveneče besede ali v najboljšem primeru iluzija, na katero smo Slovence vselej opozarjali, saj so v polnem protislovju s stvarnimi nameni vlade in strank, ki jo sestavljajo. In na podobna načela so se sklicevali tudi na socialističnem kongresu, ki je bil oktobra lani v Rimu.

Volitve so za nami. Socialisti in demokristjani so prejeli nekaj glasov tudi med Slovenci. Toda sedaj se ne zmenijo za Slovence. Razni ministri, Rumor, Nenni, Gaspari in Restivo, dajejo približno take odgovore: «Vprašanje Slovencev ne obstoja, protesti niso stvarni in če je tak poseben primer, bomo videli».

Tako je v bistvu zadržanje vlade glede Slovencev in tak je pomen odgovora vlade, ki se ni hotela obvezati, da bo organsko re-

(Nadaljevanje na 4. strani)

Ne pustimo, da bi se uveljavile metode mafije tudi pri nas!

Ko smo v naši prejšnji številki objavili še precej materiala o notranjih razmerah v Slovenski skupnosti po objavi brošure dr. Agneletta tega brez dvoma nismo storili iz političnega sadizma. Zakaj pa?

Grajali smo SS od vsega začetka, ker nam je bila, kljub njenim marsikdaj privlačnim propagandističnim parolam, jasna njena razredna in narodno-politična kolaboracionistična vsebina. Kljub temu pa se je SS uveljavila kot sicer manjša, skupina, «ki združuje čistokrvne Slovence».

Uveljavila se je, nesorazmerno z njeno politično močjo, tako v krajevnem kakor tudi širšem merilu (če gledamo na notranje odnose slovenske manjšine s matično Slovenijo). Slovenska skupnost se je uveljavila predvsem zato, ker je znala s spretno demagogijo zavesti tudi poštene Slovence in ustvarila mit «čistokrvne Slovenske stranke». Ustvarila si je celo lažno ideologijo, ki so jo delno prevzeli tudi drugi meščanski krogi pri nas. Ideologija, ki temelji na «odklanjanju utapljanja v italijanske stranke», kjer se je izrazu «vsedržen» (kot velja za KPI) dajalo zgolj narodnostni prizvok, zaradi česar je bilo raznim agitatorjem in pisnom razmeroma lahko dokazovati, da se Slovenci utapljam v PCI (čeprav

smo edini izvolili že drugo povojno mandatno dobo slovenskega poslanc v rimski parlament), medtem ko se SS «pogaja s KD na enakopravni ravni».

Ti miti se pod težo dejstev sedaj rušijo. Ruši se papirnata gradba besedi o «vseslovenski koaliciji» in vse ostalo. Ruši se pojem «edinega slovenskega deželnega svetovalca» in ignoriranje prisotnosti slovenskega komunist v deželni svet in podobno. Ruši se vrsta mitov, ki so jih voditelji Slovenske skupnosti marljivo in vztrajno gradili iz leta v leto.

Poglejmo resnici v obraz. Če se je mit o «Slovenski skupnosti» uveljavil med nekaterimi sloji Slovencev, ni to sad samo razredne pripadnosti njenih volivcev, temveč v precejšnji meri najvisti in presplošnega gledanja na narodnostno vprašanje.

Morda je pri vsem tem imela naivnost nekaterih ljudi, trdih kmečkih korenin, in prepričanih katoliških učiteljev največjo vlogo.

Kaj je sedaj s temi? Vidnih reakcij v njihovi sredi nismo opazili. In vendar je kriza jasna. O njej piše Katoliški glas (čeprav s patetičnimi pozivi na «strpnost» in «strjenost v težkih trenutkih»), o njej govori danes predvsem klerikalno SLG. Kaj pravzaprav hočejo njihovi voditelji? Mislimo, da bi mo-

ralo biti vsem, tudi naivnim poštenjakom jasno, da skuša preostali katoliški del bivše koalicije Slovenske skupnosti rešiti barako, ki je v plamenih. Toda rešiti tako, da bi «volk bil sit in koza cela», kar pa danes ni več mogoče. Kriza je stvarna in ne zadeva samo voditeljev koalicije. SLG in tudi drugi voditelji okrnjene SS se zavedajo (naučili so se pri KD), da je edino jamstvo za politični uspeh njihovega manevra ohraniti pozicije SS, ne da bi se kriza razčistila — molk. Zato molčijo in upajo, da da bo reakcija njihova volilne baze čimmanjša. Baza naj bi v imenu «višje koristi» (ne va se kakšne) morala požreti vse in pozabiti na vse. Seveda, novembra so volitve.

Izmislili so si tudi lepo geslo, ki naj služi takem slepomišljemu stališču: «Ni prav, da se te stvari razpravljajo v javnosti». Tako. Spet lepa fraza, ki naj omogoči manever iskanja novega devištva.

Molk, vsakršna kvalunkvistična reakcija, ravnodušno sprejemanje najhujših vesti iz tega tabora, tiho zmajanje z glavo bodo voda na mlin temu manevru, ki pa ne sme uspeti. V imenu prav tiste «slovenske koristi», ki je pri srcu volivcem «Slovenske skupnosti».

Molk je glavno orožje mafije. Ne pustimo, da bi se še pri nas uveljavile njene metode!

Nova oblika krovne organizacije „Skupnosti“?

Po vsem hrupu, ki je nastal v vrstah vodstva Slovenske skupnosti, po hudih medsebojnih obtožbah, ki jih poznajo celo vrabci na strehi, po izstopu Slovenske demokratske zveze iz te skupnosti in po razpustu skupine tako imenovanih «neodvisnih Slovencev» (načeloval ji je dr. Jože Škrk, bivši deželni svetovalec SS), sta se pojavila «Stališče Slovenske demokratske zveze za Tržaško ozemlje», ki ga je obelodanil list Demokracija, in pa sestavek pod naslovom «Razmišljanje ne več mladega Slovenca», ki ga je neki visoki cerkveni dostojanstvenik objavil v tedniku Katoliški glas.

Na tem mestu se hočemo pomuditi zlasti pri prvem, tj. pri stališču SDZ.

Ugotovitev SDZ, da po izstopu iz Slov. skupnosti in po razpustu skupine neodvisnih Slovencev, tiste skupne organizacije, ki so jo ustanovile štiri politične skupine, ni več, je povsem točna in jasna. Manj jasen pa je namig, da je treba sodelovanju med različnimi skupinami čimprej dati vsaj neko začasno obliko. Povsem nejasno pa je snubljenje, naj se ustanovi odbor sestavljen iz predstavnikov Slovenskega ljudskega gibanja (bivše katoliške skupnosti), Slovenskega krščanske socialne zveze (kateremu sedaj načeluje Drago Legiša, urednik Novega lista) in Slovenske demokratske zveze (katere predsednik

je dr. Branko Agneletto). V ta novi odbor, četudi bi imel začasno obliko, naj bi vstopili tudi predstavniki goriške Slovenske demokratske zveze in tako imenovana Slovenska levica, katere levičarstvo je samo v imenu, ki si ga je nadela.

Vtis imamo, da se nekateri gospodje že pripravljajo na to, da pozabijo na preklanje in da so že pripravljeni sestiti za skupno mizo ter se približati skledi, v katero so prej pjuvali. Seveda, bliža se zopet volilni golaž in prihodnja jesen ni tako daleč.

Ob vsem tem se nujno postavlja vprašanje: Ali bo množica volivcev, ki običajno glasuje za lipovo vejico — in ki je v bistvu poštena — slepo zaupala raznim «voditeljem».

Za «Dom» nič denarja

Za denar se tudi «krščanska ljuhezen do bližnjega» spravi v žep. V zadnji številki Katoliškega glasa objavljajo v rubriki «Pisma uredništvu» pismo študentke Zive Gruden z Opčin, v katerem opisuje razmere v Beneški Sloveniji in se zavzema za to, da bi tržaški in goriški cerkveni zbori pogostejše zahajali v beneške vasi, kakor tudi, da bi se iz skladov za katoliški tisk pomagalo urednikom lista Dom, ki ga izdajajo nekateri beneškoslavenski duhovniki in ki je namenjen beneškim Slovincem.

Odgovor uredništva KG je za Slovenca, ki je ponosen na svojo narodno pripadnost, nesprejemljiv. KG namreč odgovarja, da Dom ne more biti deležen nobene pomoči zato, ker 1. se ne širi v goriški in tržaški škofiji in 2. ker bi za Slovence v Trstu in Gorici «kvarno vplival», ker ima tudi v italijanščini pisane članke.

Odpravimo najprej zadnji, zgolj demagoški in tudi krhek izgovor: italijanski članki so navadno prevodi nekaterih važnejših člankov v istem časopisu, kar pomaga Slovincem v Benečiji, ki nimajo lastnih šol, pri učenju in razumevanju našega rodnega jezika. Nobene «fratelance» torej, ki se je KG in pajdaši boje kot hudič žegnane vode, temveč pomoč ljudem, da se sprijaznijo tudi z težjimi jezikovnimi oblikami materinščine.

Važnejša pa je prva ugotovitev: Dom ne more biti deležen podpore iz katoliškega sklada za tisk, ker ne spada v Trst ali Gorico in se tam sploh ne prodaja. Naj bralci vedo, da ni Dom glasilo kake sekcije KPI, temveč CERKVENO GLASILO, ki ga v zelo težkih gnotnih razmerah izdajajo nekateri zavodni duhovniki iz Beneške Slovenije. Tudi vsebina lista ni nevarna za katoliško vero, saj objavlja verske razprave, nauke, legende in kroniko iz Slovenske Benečije.

Dovolili bi si pripomniti, da je morda «krivoverstvo» v tem, ker se v Benečiji ne deli Katoliški glas? Toda vsi vemo, da se tudi v Trstu tiska verski list Vestnik, ki verjetno tudi prejema denar iz sklada za katoliški tisk. Gre za konkurenco?

Evomimo. Mislimo pa, da gre za načelo. Goriški in tržaški klerikalci so se odpovedali Beneški Sloveniji. Vsem je znano, da nimajo tam niti svoje politične organizacije, pa čeprav je tam teren politično ugodnejši kot na Krasu. KPI je tam šibka in levji delež pri volitvah ima Krščanska demokracija. Morda pa prav v tem grmu tiči zajec.

Vzroki in ozadje krize Slovenske skupnosti

(Iz brošure, ki jo je izdal dr. Branko Agneletto)

Koalicija političnih skupin, ki nastopajo pod imenom Slovenska skupnost, je v hudi krizi. Prav za prav je težko govoriti o koaliciji, saj sta, kot kaže, v krovni organizaciji SS samo še Ljudsko gibanje in Krščansko socialna zveza. Izgleda tudi, da se tudi ti dve skupini preklata med seboj. O pravem ozadju hude krize je bila že marsikatera beseda izgovorjena in tudi napisana. Marsikaj se je že pred časom šušljalo, mnogo prej ko je dr. Branko Agneletto objavil brošuro z naslovom POMOC RAZLAŠCENCEM V DOLINI — VZROKI IN OZADJE KRIZE SLOVENSKE SKUPNOSTI. Izid brošure s senzacionalno vsebino, po kateri, kot slišimo, vneto segajo slovenski bralci, je že itak vznemirjene duhove še bolj vznemiril. Kljub temu pa je slovenska javnost zaman pričakovala, vsaj doslej, jasno besedo iz vodilnih krogov preostale Slovenske skupnosti.

V prejšnji številki našega lista smo objavili nekaj izvlečkov poglavij iz brošure dr. Agneletta, v današnji številki posredujemo še nekaj nadaljnjih izvlečkov.

Pismo D. Černetu

«Takoj po novem letu 1966 — ugotavlja dr. Branko Agneletto — se je točneje zvedelo za obris zadeve». In res, tedaj sta poslanka Marija Bernetičeva in senator Vittorio Vidali predložila v parlamentu interpelaciji v zvezi razlaščenjem kmetov v dolinski občini. Takratnega ministra za industrijo in trgovino sta povabila, naj pismeno objasni postop-

pek za izplačilo odškodnine kmetom v dolinski občini.

Zanimivo je pismo, ki ga je dr. Branko Agneletto poslal takratnemu tajniku Sveta Slovenske skupnosti Dušanu Černetu. To pismo je bilo odposlano dne 28. januarja 1966 in je v celoti objavljeno v že omenjeni brošuri. Iz njega povzemamo nekaj odstavkov:

«V imenu članov SDZ (Slovenske demokratske zveze. Op. uredn.) in posebno tistih iz dolinske občine, ki so se obrnili na nas za informacije in katerim smo dolžni jasen in izčrpen odgovor; ker je Slovenska skupnost dala pobudo za ustanovitev za pomoč razlaščenjem, in je zato ta odbor političnega značaja; ker je SDZ sestavni del Slovenske skupnosti in zato soodgovarja za vsako politično pobudo krovne organizacije; prosim, da se mi da jasen in točen odgovor na vprašanja, ki so v tesni zvezi s sporazumom, ki ga je gori imenovani Odbor podpisal z družbo SIOT dne 6.12.65.»

V tem pismu dr. Branko Agneletto kot predsednik Slovenske demokratske zveze med drugim vprašuje: Ali odgovarja, da celokupna vsota, katero se je družba SIOT obvezala staviti na razpolago Odboru, znaša 35.000.000 lir in ali odgovarja, da je bilo od te vsote 15.000.000 namenjenih razlaščenim? Dr. Agneletto vprašuje tudi ali «je bil dan točen obračun posameznim razlaščenim in koliko je znašal honorar odvetnikov. Hočem verjeti — pravci dalje dr. Agneletto — da je cela zadeva bistra kot Soča in da so vsi stremeli izključno za

tem, da se v največji meri pomaga našemu kmetu,» zaključuje pa takole «... če je tako, je dolžnost Slovenske skupnosti, da vstane v obrambo članov odbora..., da javno nastopi, jih zaščiti ter jamči za njihovo delo. Da se to lahko stori, moramo najprej točno ugotoviti dejansko stanje, objaviti vse obračune in pač storiti vse, da se na učinkovit način z dejstvi in ne z besedami umiri javnost.»

SS se je zaprla v molk

Ko dr. Branko Agneletto komentira vsebino pisma, ki ga je pisal takratnemu tajniku Slovenske skupnosti, pravi med drugim naslednje: «S tem pismom je bilo točno in od vsega začetka podčrtano bistvo zahteve SDZ po pojasnitvi. SDZ je smatrala, da je upravičena staviti to zahtevo, kar je Slovenska skupnost dala pobudo za ustanovitev Odbora za pomoč razlaščenjem in je zato za ta odbor politično odgovorna, in ker je SDZ sestavni del Slovenske skupnosti in zato soodgovarja za politično delo krovne organizacije. Z intervencijo v parlamentu in pisanjem v tistu pa je zadeva poleg tega dobila javni značaj in je zato imel pravico se z njo pečati vsakdo, ki ga javne zadeve zanimajo.

Kljub jasni vsebini pisma, ki zahteva pojasnila in obračune, ni SDZ na to pismo nikoli dobila odgovora. Vse intervencije, tudi osebne, pri dr. Poštovanu in pri g. Černetu niso nič zalegle. Pojasnil in obračunov ni bilo. Takrat in tudi kasneje ne. Slo-

venska skupnost se je zaprla v molk...

Izgovarjajo se, da SDZ nima pravice zahtevati vpogled v obračun, ker da Odbor za pomoč razlaščenjem ni istoveten s Slovensko skupnostjo in je posebno telo...

Vedno v zvezi s temi dogodki objavlja dr. Agneletto v omenjeni brošuri tudi pismo, ki mu ga je dne 31. januarja 1966 pisal dr. Matej Poštovan. Iz tega pisma povzemamo naslednje: «Slišal sem, da ste se v nekem smislu z nekaterimi nastopi pridružili gonji (vodijo jo titovci, komunisti in kapitalisti) proti Odboru za pomoč razlaščenjem, katerega predsednik je član Slovenske katoliške skupnosti dr. Alojz Tul. Ker sem prepričan, da Vam nikakor niso znane vse podrobnosti ogromnega in težavnega dela, ki ga je Odbor opravil in kako je zaključil pogajanja za prvi lotto ter zakaj jih je tako zaključil, in ker se prej niste potrudili za razgovor s Slov. katol. skupnostjo, kar bi bilo z ozirom na naše prijateljske odnose nujno potrebno, se s težavo otresam suma, da hočete skupno z vsemi nasprotniki udariti tako po Odboru kakor tudi po Slovenski skupnosti in tudi po Slovenski katoliški skupnosti. Res ne morem verjeti, da bi hoteli Slovensko skupnost razbiti. Zagotavljam Vam, da sem delovanje Odbora, čeprav nisem njegov član, pozorno in sproti zasledoval in da je bilo strokovno dobro zastavljeno in tudi pošteno. Če bi, kar je naravno in kar popolnoma razumem, hoteli razčiščenje morebiti (Naaaljevanje na 4. strani)

Običajne obljube leve sredine

Iz govora tovariša Dolfija Wilhelma v tržaškem občinskem svetu

V tržaškem občinskem svetu je bila razprava o novem sporazumu leve sredine in o programu občinske uprave. V razpravo so posegli številni občinski svetovalci.

Objavljamo izveček iz govora, ki ga je imel na eni izmed zadnjih sej občinskega sveta tovariš Dolfi Wilhelm.

Komunistična skupina popolnoma negativno ocenjuje županovo poročilo o sporazumu med strankami leve sredine, ne samo v pogledu gospodarskih in upravnih vprašanj, marveč tudi glede vsebine sporazuma in njegovih točk, ki se nanašajo na vprašanja slovenske narodne manjšine.

Načelna, praktična in konkretna vprašanja slovenske manjšine v tržaški občini, navedena v županovi izjavi, so zelo posplošena. V sporazumu najdemo običajne obljube brez zagotovila, da jih bo občinski odbor spoštoval.

O obveznosti tržaške občinske uprave za ovrednotenje kraškega področja in o zagotovitvi, da bodo zaščiteni etnične in socialne značilnosti tega področja, je potrebno povedati, da so podobne obveznosti stranke leve sredine že sprejele ob ustanovitvi devinsko - nabrežinskega občinskega odbora leta 1963-64. Kljub temu pa so po omenjenih obveznostih v devinsko - nabrežinski občini sezidali nadaljnjih 92 stanovanj za tujerodne priseljence. Menimo, da te gradnje nimajo nič skupnega z naravnimi premiki prebivalstva, ki jih narekuje gospodarski in socialni razvoj. V tem pogledu lahko rečemo, da namenoma naseljujejo ta področja, na katerih nimajo priseljenci nobene možnosti za zaposlitev, z očitnim namenom, da postopno raznarodujejo področje, na katerem živijo Slovenci.

Glede odnosov tržaške občinske uprave do slovenskih občanov ugotavljamo, da je bila do sedaj urednena samo pobuda o sprejemu v službo slovenskega prevajalca - tolmača. Edino to je napravil tržaški občinski odbor leve sredine od leta 1967 dalje. To pa seveda ne rešuje vprašanja uporabe slovenskega jezika v občinskih uradih.

V anagrafskem uradu imajo Slovenci vedno težave, zlasti v zvezi z izdajanjem raznih dokumentov. Uradniki izdajajo dokumente z imeni in priimki brez šumnikov. (Crk C, S in Z ti uradniki seveda ne poznajo. Op. uredn.). Tržaška občina še ni zaposlila oseba, ki bi popolnoma obvladala slovenski jezik. Niti v okoliških občinskih izpostavah in v občinskih ambulantan n' oseba, ki bi popolnoma obvladala slovenščino. In vendar v omenjenih področjih živi večina Slovencev.

Glede tega vprašanja je treba odločno poudariti, da tržaški občinski uradi ne spoštujejo določil zakona, ki je bil sprejet leta 1966 in ki se nanaša na obveznost občinskih uradov, da izdajajo anagrafske listine s pravilno napisanimi imeni in priimki.

Tudi postopek poimenovanja ulic po slovenskih zaslužnih možeh je treba kritizirati. Tržaška občinska uprava je do sedaj poimenovala po Slovincih le tri ulice v Bazovici in še to je naredila tako, da je postavila tablice, na katerih piše »via« in ne »ulica«. Sedaj je na dnevnem redu poimenovanje ulic na področju Proseka, v Grljanu. V predlogu tega sklepa ni niti enega slovenskega imena. Nihče nas ne prepriča, da gre za področja, ki ne spadajo v ozemlje, na katerem živijo v pretežni večini Slovenci.

V poročilu župana je bilo omejeno, kar je bilo ob glasovanju v občinskem svetu o ustanovitvi konzorcija za Slovensko gledališče izključeno, v zvezi z denarno podporo krajevnih ustanov. Nedopustno je, da se hoče Slovenskemu gledališču, potem ko mu je bila priznana njegova javna vloga, omejiti prispevek krajevnih ustanov in države samo na eno tretjino njegovega proračuna. Italijanskemu gledališču dajejo prispevek, ki presega 80 odst. proračuna.

Omenil sem le nekaj vprašanj, lahko pa bi našteval še druga, npr. o občinskih rekreatorjih, v katerih slovenski otroci nimajo na razpolago slovenskih vzgojiteljev, ki bi jim pomagali tudi pri pošolskem učenju.

Vprašanje slovenske narodne manjšine je veliko politično vprašanje in je predvsem vprašanje demokracije. Komunisti in vsi Slovenci vprašujejo, kako se bo leva sredina sprijela s tem vprašanjem in kako ga misli reševati. Odgovor, ki ga je minister za notranje zadeve dal senatorju Semi, odgovor glede vprašanj slovenske manjšine v Italiji, je zelo značilen. Ta odgovor osvetljuje, kako vlada in stranke leve sredine gledajo na to

vprašanje. Po mnenju ministra za notranje zadeve vprašanja slovenske narodne manjšine sploh ne obstajajo. Po mnenju omenjenega ministra so vprašanja Slovencev rešena. Še hujše, pa je to, da so socialistični parlamentarci soglašali z ministrom, s Krščansko demokracijo in z desničarskimi strankami. To so pokazali s tem, da so zavrnili resolucijo o Slovincih, ki so jo bili predložili senatorji KPI. Pri tem ne moremo govoriti o morebitni površnosti.

Pripomniti je treba tudi to, da je bila resolucija o Slovincih, ki so jo predložili senatorji KPI, zavrnjena le nekaj ur preden je v Trstu župan obrazložil sporazum štirih strank in se skliceval na ustavo.

Kulturni večer v Ricmanjih

Prosvetno društvo Slavec v Ricmanjih vabi na večer slovenskih balad in romanc v podajanju gledališkega, umetnika Staneta Raztresena, v soboto, 15. marca ob 20. uri v dvorani prosvetnega društva v Ricmanjih.

Sklepi občnega zbora Kmečke zveze

V nedeljo 2. marca se je v mali dvorani Kulturnega doma vršil občni zbor Kmečke zveze. Z zadovoljstvom smo ugotovili, da je na občnem zboru prišla do izraza bodisi iz poročil kot iz živahne diskusije moč, ki izhaja predvsem iz enotnega nastopa kmetov pod okriljem enotne kmečke organizacije.

Vredno je podčrtati misli, ki jih je Evgen Kalc iz Padrič čustveno iznesel, ko je poudaril pomen enotnosti in ko je pozval vse kmete naj se strnejo okoli lastne organizacije, ki mora postati dejansko središče vseh kmetov. Vsi morajo čutiti dolžnost, da podpirajo lastno strokovno organizacijo, ker le od te bodo lahko dobili vsestransko pomoč. Ravno tako je Alojz Markovič s toplimi in domačimi besedami pozval vse kmete, naj Kmečki zvezi posvetijo vso pažnjo.

Diskusija in sklepi, ki so bili na občnem zboru sprejeti pa dokazujejo tudi obnovljeno silo, s katero bo organizacija vodila kmečko politiko, ki odgovarja željam in zahtevam kmetov, ki se borijo za lastni obstoj in ki se trudijo, da bi se izboljšali gospodarski pogoji delovnih ljudi... Podčrtana pa je bila tudi tesna povzega vseh problemov in gospodarskega značaja z nacionalno problematiko slovenskega življa v deželi. Dokaz temu je tudi utemeljena vrednost borbe, ki jo Kmečka zveza neprestano vodi v tesni povezavi z združnim gibanjem.

Na občnem zboru Kmečke zveze je bila sprejeta naslednja resolucija:

Občni zbor Kmečke zveze, zbran dne 2. marca 1969 v Kulturnem domu v Trstu, obvezuje novoizvoljene organe zveze, da zastavijo vse moči organizacije za reševanje naslednjih vprašanj, ki so po svoji važnosti za razvoj kmečke družbene in gospodarske stvarnosti neodložljiva:

1. Demokratizacija kmečke bolniške blagajne s koncem desetletne nezakonite komisarske uprave z neposredno izvolitvijo njenih organov.

2. Priznanje pravega predstavnistva obdelovalcev zemlje v vseh ustanovah, odborih in komisijah, ki so pristojne za kmetijstvo, začeni s tržaško zbornico za trgovino, industrijo in kmetijstvo.

3. Prenehanje stalnih razlastitev najboljše obdelovalne zemlje in priznanje kmetom, ki so najbolj prizadeti, predstavnistva v organih, ki o razlastitvah odločajo, kot npr. v upravnem svetu Ustanove za industrijsko pristanišče, da se preventivno upošteva njihovo mnenje.

4. Največji napor organizacije za spodbujanje in pospeševanje združništva, v sodelovanju z združnimi organizacijami, za dosego sodobnejše in ugodnejše zakonodaje.

5. Odločno posredovanje pri pristojnih javnih uradah in oblasteh, ki naj doseže resnejše razumevanje za proučevanje in reševanje številnih problemov našega kmetijstva.

6. Reševanje vprašanja razdelitve jusarskih zemljišč med upravičenci, ker ta zemljišča pod sedanja upravo stalno propadajo.

7. Navezava najtesnejših vezi z goriško Kmečko zvezo v smotru enotnosti slovenskih kmetov v sodelovanju z vsemi kmeti dežele in države.

8. Posredovanje v sodobnih časih vedno bolj potrebne strokovne vzgoje s prirejanjem tečajev in predavanj v jeziku naših kmetov.

9. Razširjenje strokovne literature in izdaje sindikalnega biltena med članstvom v smotru čim boljšega obveščanja in čimbolj neposrednega stika med organizacijo in člani.

Slovenski praznik v Nabrežini

V nedeljo, 9. marca je bila v Nabrežini zelo uspela kulturna prireditev — Slovenski praznik. Z njo je prosvetno društvo Igo Gruden počastilo tudi 120. obletnico smrti genija slovenske poezije — Francea Prešerna in 20. obletnico smrti nabrežinskega rojaka — pesnika Iga Grudna. Prireditev je bila toliko bolj pomembna, ker je pokazala mnogo obetajočo rast slovenske prosvetne dejavnosti ne le v Nabrežini sami temveč tudi v drugih vaseh tamkajšnje občine.

Nastopili so: zbor Kraški slavček, v katerem poje nad 50 otrok iz Nabrežine, Devina in drugih okoliških vasi, vodil pa ga je prof. Sergij Radovič; zbor Fantje izpod Grmade, ki ga vodi Ivo Kralj; nabrežinski moški zbor Igo Gruden, ki ga vodi prof. Sergij Radovič in nabrežinska godba na pihala, ki jo vodi Stanko Mislej. Sodelovali so še: Majda Terčon, ki je na klavir zaigrala Chopinov Valček in Jadranka Sedmak, ki je na harmoniko podala Gertov Scherzo. Na sporedu sta bili tudi dve recitaciji Grudnovih poezij. Pester spored so povezovali v celoto Vera Caharija, Savina Knez in Bojan Brezigar.

Prof. Alojz Rebula je govoril o življenju primorskih Slovencev, o zgodovinski privilegiranosti, ki je omogočila Slovincem obstanek na kraški zemlji, o višini slovenske kulture, o vitalnosti slovenskega človeka. Poudaril je tudi, da kulturno ni treba Slovincem nikjer začenjati ampak samo nadaljevati.

Besedilo napovedovalcev, ki ga je sestavil Bojan Brezigar, je bilo izredno posrečeno. Iz njega se je odražal prikaz razvojne poti prosvetne dejavnosti v Nabrežini. Med drugim je v tem besedilu rečeno: «Z današnjim večerom se želimo spomniti številnih obletnic, ki jih v tem času proslavljamo, obletnic, ki so za obstoj slovenskega naroda v naših krajih zelo pomembne. V spominu hočemo ohraniti vse naše velike može, ki so pripomogli k temu, da se je dvignilo to, kar nam je najdražje, naša kultura, kultura, ki tvori važen sestavni del naše — slovenske zgodovine. Zato smo našo prireditev imenovali Slovenski praznik. Da pa bi bil to res naš praznik, smo se čutili dolžni, da povabimo k sodelovanju vse prosvetne ustanove iz naše občine, ki so se našemu vabilu odzvale.

V letu 1954 je prof. Oskar Kjuder, ki je takrat vodil podružnico Glasbene matice, ustanovil mladinski pevski zbor. Zbor je bil obnovljen pred desetimi leti in se nam danes predstavlja v izredno velikem številu, za kar se imamo zahvaliti tudi podružnici Glasbene matice v Devinu. Zbor, katerega vodita profesorja Sergij Radovič in Erminij Ambrozet nastopa že čerto leto pod imenom Kraški slavček.

Pevski zbor Fantje izpod Grmade je bil ustanovljen pred tremi leti in je sestavljen iz prebivalcev najbolj oddaljenih vasi naše občine.

Pevski zbor Igo Gruden ima zelo razgibano zgodovino. V dvajsetih letih se je tu vrstilo mnogo povodij in pevcev. Povemo naj samo, da vadi sedanji zbor le štiri mesece. Vse zasluže za njegovo obnovitev gre prof. Radoviču in dobri volji pevcev.

Godbeno društvo iz Nabrežine je bilo ustanovljeno leta 1898 in je edina ustanova v naši občini, ki tako dolgo nepretrgoma deluje. Dejavnost godbe se je zaustavilo samo v vojnem času in pod fašizmom, pa je takoj spet oživela v še večji meri.

Našo letošnjo sezono smo imenovali jubilejna sezona predvsem zato, ker prav v teh dneh poteka sto let, kar je bila v Nabrežini ustanovljena ljudska čitalnica.

Ne moremo si kaj, da se ne bi ozrli nazaj in prestrašeno opazili, da je premnogo slovenskih fantov moralo v prerani grob. V grob so odhajali, ker so se borili za svobodo, v grob so odhajali, ker so se morali boriti za tujca.

Ne smemo pozabiti na vse naše prednike, predvsem na tiste, ki so darovali življenje za to, da smo mi danes tukaj.»

Ob priliki Slovenskega praznika je prosvetno društvo s posebnim pismom seznanilo javnost z vpra-

Slovensko prosvetno društvo IGO GRUDEN — Nabrežina vabi

na proslavo Ivana Cankarja, ki bo v društveni dvorani v torek, 18. marca 1969 ob 20.30.

Na sporedu je krajši govor in premiera Slovenskega gledališča:

BESEDA IVANA CANKARJA Izbor iz Cankarjevih del Nastopata:

Mira Sardoč in Stane Starešinič

šanji, s katerimi se ukvarja. Iz tega pisma povzemamo naslednje:

«V letošnji sezoni smo do sedaj priredili 11 večerov z najrazličnejšo tematiko. Proslavili smo 25. obletnico vstaje primorskega ljudstva in 20. obletnico smrti Iga Grudna. Pri nas sta gostovala dva najkvalitetnejša pevski zbora: Jacobus Gallus in Vasilij Mirk. Priredili smo Miklavževanje za otroke in razdelili otrokom skoraj 100 knjig. V gosteh smo imeli novogoriško gledališče, na sporedu je tudi gostovanje tržaškega Slovenskega gledališča. Obnovili smo moški pevski zbor, ki je do danes že štirikrat nastopil. Društvo je pomagalo tudi pri prireditvi ob 25-letnici odhoda naših mož v nemško internacijo. Sodelovali smo pri zbiranju abonmajev za Slovensko gledališče. Verjetno najuspešnejša akcija v letošnji sezoni pa je bila kampanja za vpis v slovensko šolo, saj je geslo vseh slovenskih otrok: «Mama, tudi jaz hočem v slovensko šolo!»

V načrtu imamo gradnjo kulturnega doma v Nabrežini. V ta namen je bil ustanovljen poseben odbor. Lani smo se začeli zanimati za postavitev spomenika Igu Grudnu, želeli pa bi, da se glavni trg v Nabrežini poimenuje po tem našem pesniku.

V naše območje spada tudi skrb za vsa vprašanja, ki se tičejo slovenskih šol. Pri odgovornih ustanovah bomo intervenirali in se zanimali za vse probleme, ki so v zvezi s šolstvom, dvojezičnostjo, kulturo in športom.

Soudeleženi hočemo biti pri reševanju problemov našega Krasa in kraškega človeka. Mnenja smo, da je treba Kras valorizirati ne pa ga spremeniti v rezervat.

Propagirali bomo slovenski tisk med prebivalci naše občine, obenem pa se bomo zanimali, da so vsi potujčeni priimki sovrnenijo v svojo prvotno obliko.

Nadaljevali bomo tudi s prizadevanji, da se oživi prosvetno delovanje v drugih vaseh naše občine.

Nadaljevali bomo s širjenjem naše kulture med našimi ljudmi, kajti prepričani smo, da mora vsak Slovenec dobro poznati svojo kulturo.

Prosvetnemu društvu Igo Gruden čestitamo k uspehom, ki jih je doseglo obenem pa mu želimo še novih uspehov pri bodočem delu.

